

Evariste Sainte-Marie - L'Herzégovine, 1875

(prijevod dijela o Mostaru)

*Francuski diplomat, arheolog, pisac i putopisac, poduzeg imena **Jean-Baptiste Evariste Charles Pricot de Sainte-Marie**, najpoznatiji je po svoime stručnom radu o arheološkom iskopanju u Kartagi u Tunisu. Rođen je 1843. u Parizu, a umro u Madridu 1899. Kao karijerni diplomat obavljao je dužnost u Jeddah – Saudijska Arabija, Tunisu, Dubrovniku, Sarajevu, Solunu i Madridu, no, za nas je zanimljiv jer je u periodu od 1870. do 1873. obavljao dužnost francuskog vicekonzula u Mostaru. Nakon trogodišnjeg boravka u Hercegovini 1875. g. napisao je jednu detaljnu studiju Hercegovine i ukoričio je u knjigu istoimena naslova „L'Herzégovine” (Hercegovina). Pored ostalog, u knjizi je dao veoma značajan opis naroda, detaljno je opisao turski administrativni sustav vlasti kao i izvore poreza. Postojao je i jedan zanimljiv projekt koji izgleda da je inicirao Sainte-Marie. Naime, dao je ideju povezivanja rijeka Bosne i Neretve kanalom pri čemu bi se korito Bosne trebalo prokopati. U knjizi je iznio mnogo zanimljivih podataka, a mi ćemo ovdje citirati njegove dojmove o Mostaru.*

Mostarska oblast ima najveću populaciju od nekih 30000 duša, od toga otprilike pola kršćana; nalazi se ispod konjičke oblasti i pruža se na najmanje 4 sata hoda unaokolo Mostara. Neretva ga presijeca od jugoistoka prema jugozapadu. U velikim dolinama se uzgajaju žitarice, vinova loza; a bilo je i uspješnih pokušaja s maslinama. Planine koje okružuju grad su gole. Ljeti su vrućine velike u cijelom kraju, a zime blage. Neki dijelovi, poput Blata, koje se nalazi na tri sata hoda jugozapadno, su močvarni.

Mostar je centar Hercegovine i središte oblasti. Sam grad broji 15000 stanovnika i okružen je stjenovitim planinama: Na zapadu Hum, a na istoku je planina Velež; grad je smješten između dvije doline po dva i po sata hoda svaka, koje natapa Neretva.

Prema nekim starim autorima, Mostar vuče svoje porijeklo od vojne postaje koju su Rimljani tu postavili vjerovatno za vrijeme Hadrijana. Iz te epohe je ostao divan kameni most, na jedan jedini luk, visok osamdeset stopa zaštićen s dvije velike kule sagrađene očigledno kasnije. Nismo sigurni u njegovo porijeklo, po meni rimsko, ali ga neki pripisuju Bizantu. Lago u svojim Analima iz Dalmacije, kaže da je most podignut 98. godine naše ere, za vrijeme vladavine Trajana. Međutim, neki tvrde da je to djelo graditelja iz srednjeg vijeka kojima dugujemo više lijepih spomenika. Da bi pomirili sva ta različita mišljenja, ja sam čuo da je aktualni most napravljen na mjestu prvog mosta kojeg su pravili Rimljani. Turci također sebi prisvajaju zasluge za njegovu gradnju navodeći po muslimanskom brojanju vremena period od 983. do 1150. po hidžri, što otprilike odgovara periodu od 1567. do 1733. Ovdje se očigledno može raditi samo o naknadnim popravkama. Mostar se nekad zvao Andevium; Slaveni su mu dali kasnije ime Vinica i kasnije je nazvan Mostar (Stari Most) otprilike oko 1430., kada je gost Radivoj komornik vojvode Stjepana proširio taj grad.

Izgled grada je prilično ugodan zbog vrtova koji se nalaze s druge strane mosta. Kuće su građene od kamena, dok su u Sarajevu građene od zemlje osušene suncem. Pazar je posebno prepoznatljiv po svojim čvrstim građevinama. Grad broji otprilike 40 džamija od kojih je Karađozbegova najveća, 2 pravoslavne crkve, 1 katoličku katedralu i vladin dvor. Ovaj grad je trgovački centar pokrajine, jer su ostali lokaliteti zapravo sela neprikladna za trgovinu.

(Preveo: Mirsad Lakišić)

